

28
a3

प्रशासकीय अदालत
इजलास

श्री डिल्लीराज घिमिरे.....अध्यक्ष
श्री रीता मैनालीसदस्य
श्री कृष्ण प्रसाद पौडेल.....सदस्य
फैसला

संवत् २०७७ सालको पु.वे.नं. ०२७

मुद्दा: विभागीय सजाय (सेबाबाट हटाएको) ।

वारा जिल्ला, साविक तेतरिया गा.वि.स. वडा नं. ९ को हाल आदर्श कोतवाल गाउँपालिका वडा नं. ४ घर भई साविकको अमरपट्टी गा.वि.स. तथा हालको पचरौता नगरपालिका वडा नं. ८ को वडा कार्यालयमा वडा सचिव पदबाट हटाइएका पुनरावेदक वर्ग ४७ को रमेश कुमार क्षेत्री.....१

विरुद्ध

पचरौता नगरपालिकाको कार्यालय, वारा.....१
पचरौता नगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालय, बेनौली वारा.....१
पचरौता नगरपालिका, वडा नं. ८ को कार्यालय, अमरपट्टी वारा.....१

विपक्षी

प्रशासकीय अदालत ऐन, २०७६ को दफा ७ को उपदफा (१) बमोजिम यस अदालतमा दायर भएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र निर्णय यस प्रकार छः

तपाईं लामो अवधि देखि वडा समितिमा नवसी कामहरूमा बाधा भैरहेको भनी वडाको विभिन्न व्यक्तिहरुबाट यस न.पा. मा जनगुनासो आइरहेको हुँदा केकति कारणले कसको आदेशबाट वडा समितिमा अनुपस्थित हुनु भएको हो कारण सहित यो पत्र प्राप्त मितिले तीन दिनभित्र स्पष्टीकरण पेश गर्नुहोला । तोकिएको म्यादभित्रमा जवाफ प्राप्त नभएमा नियमानुसार कारवाही गरिनेछ भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षी पचरौता नगरकार्यपालिकाको कार्यालयले पुनरावेदकलाई लेखेको मिति २०७५।१।४ को स्पष्टीकरण पेश गर्ने सम्बन्धी पत्र ।

पचरौता न.पा. ८ नं. वडा कार्यालय अपरपट्टी वारामा कार्यरत वडा सचिव म रमेश कुमार क्षेत्रीले मिति २०७४।१२।१७ देखि २०७४।१२।२० सम्म घर विदा लिई वडा कार्यालयबाट स्वीकृत समेत गराई छोराको ब्रतबन्धमा विदामा बसेको, त्यसपछि म वडा कार्यालयमा हाजिर भई कामकाज समेत गरेको प्रमाणको प्रतिलिपि समेत स्पष्टीकरणको जवाफ पेश गरेको छु भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदकले पेश गरेको स्पष्टीकरण जवाफ सम्बन्धी मिति २०७५।१।१२ को पत्र ।

Handwritten signature

Handwritten signature

तपाइलाई यस न.पा.मा हाजिर हुनको लागि पत्र पठाइएकीमा सो पत्र अनुसार तपाईं तपसिलको मितिहरूमा (६५ दिन) हाजिर रजिष्टरमा अनुपस्थित हुनु भएको देखिएको र अन्य दिनहरूमा समेत अनुपस्थित भएको हाजिर रजिष्टरबाट देखिन आएको हुँदा ती मितिहरूमा के कति कारणले अनुपस्थित हुनु भएको हो, अनुपस्थित हुनु पर्ने कारण के हो, यो पत्र प्राप्त मितिले ७ दिनभित्र सन्तोषजनक स्पष्टीकरण पेश गर्नु होला। तोकिएको म्यादभित्र स्पष्टीकरण प्राप्त हुन नआएमा स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को परिच्छेद ३ को नियम २२७(क)(१) बमोजिम कारवाही नगर्नु पर्ने कारण सहितको स्पष्टीकरण पेश गर्न हुन जानकारी गराइन्छ भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षी पत्रौता नगरकार्यपालिकाको कार्यालयका निमित्त प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले पुनरावेदकलाई लेखेको मिति २०७५।३।२८ को स्पष्टीकरण पेश गर्ने वारेको पत्र ।

यस नगरपालिकाको मिति २०७५।३।२८ को पत्रमा उल्लेख भएअनुसार दिन ६५ तथा मिति २०७५।४।१ देखि २०७५।४।२५ सम्म २५ दिन गरी जम्मा दिन ९० हाजिरी रजिष्टरबाट अनुपस्थित हुनु भएको देखिन आएको हुँदा र अमरपट्टीको तीन वर्ष पहिलेको बाल पोषण भत्ता कसलाई कुन मितिमा बुझाई कहाँ भर्पाई पेश गर्नु भएको हो सो वारेको पत्रबाट स्पष्टीकरण माग गरिएकोमा हालसम्म सोको जवाफ प्राप्त हुन नआएको र कार्यालयमा यति लामो अनुपस्थित हुनु भएको देखिन आएको हुँदा के कति कारणले यति लामो समयसम्म अनुपस्थित हुनु भएको हो ? यो पत्र प्राप्त मितिले ५ दिनभित्रमा सन्तोषजनक स्पष्टीकरण पेश गर्नु होला । तोकिएको म्यादभित्रमा स्पष्टीकरण प्राप्त हुन नआएमा स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को परिच्छेद ३ कोनियम २२९ को (छ) बमोजिम कारवाही हुने भएमा यो न.पा. जिम्मेवार नहुने व्यहोरा जानकारी गराइन्छ भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षी नगरकार्यपालिकाको कार्यालयका निमित्त प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले पुनरावेदकलाई लेखेको मिति २०७५।४।२५ को स्पष्टीकरण पेश गर्ने वारेको ताकेता पत्र ।

साविकको गा.वि.स. अमरपट्टी हाल पत्रौता न.पा. वडा नं. ८ मा कामकाज गर्दाको समयमा बुझाउनु पर्ने कागजपत्र एवं नगदी जिन्सी खटिएका वडा सचिवलाई बरबुझारथ गर्नको लागि पटक पटक ताकेता गर्दा पनि बरबुझारथ नगर्नु भएको र यस कार्यालयको मिति २०७५।१।४, ०७५।२।९, २०७५।३।२८, २०७५।४।२५ र २०७५।४।३१ को पत्रबाट सो बरबुझारथको लागि तथा कार्यालयमा ९० दिन भन्दा बढी अनुपस्थित हुनु भएको कारण सहित पटक पटक स्पष्टीकरण पेश गर्नलाई तपाईंलाई पत्राचार गर्दा पनि हालसम्म कुनै जवाफ एवं स्पष्टीकरण पेश नगर्नु भएको हुँदा सो बरबुझारथ एवं ९० दिनभन्दा बढी अनुपस्थित हुनु भएको कारण सहितको जवाफ पेश गर्ने सम्बन्धी मिति २०७५।४।२५ को पत्र तपाईं स्वयंले मिति २०७५।४।२७ मा बुझेर पनि जवाफ पेश नगर्नु भएको हुँदा के कति कारणले अनुपस्थित हुनु भएको सो अनुपस्थित भएको अवधि सम्बन्धी कारवाहीको लागि स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को परिच्छेद ३ को नियम २२८ को (चा तथा नियम २२९ को (छ) बमोजिम तपाइलाई कारवाही नगर्नुपर्ने कारण भए यो सूचना प्रकाशित मितिले ३ दिनभित्र प्रमाण पेश गर्न अनुरोध छ भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षी नगरकार्यपालिकाको कार्यालयको मिति २०७५।८।६ को संस्कार खबर पत्रिकामा प्रकाशित पुनरावेदकको नामको उपस्थित हुने वारेको सूचना ।

Handwritten signature

16/07/23

साविक अमरपट्टीमा कामकाज गर्नुभएको बडा सचिव रमेश कुमार क्षेत्रीले साविकको बडा कार्यालयको बरबुझारथ एवं निजको नाममा रहेको पेशकी रकम तथा लामो समयदेखि अनुपस्थित भएको कारण निजलाई संस्कार खबर राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा मिति २०७५।८।६ को पत्रिकामार्फत तीन दिनभित्रमा उपस्थित हुन आउन पत्राचार गरिएकोमानिज उपस्थित हुन नआएको कारण साविकको स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावलीको नियम २२९ को (छ) वमोजिम कारवाही गर्नु नपर्ने कारण सहित प्रमाण पेश गर्न निजलाई समय तोकिएकोमा निज हालसम्म पनि सम्पर्कमा नआएको र अनुपस्थित अवधिको प्रमाण पेश नगरेको कारण निज ९० दिनभन्दा बढी अनुपस्थित भएको कारण निजलाई उल्लिखित नियमावली अनुसार सेवाबाट हटाउने र निजले बरबुझारथ एवं पेशकी रकम फछौट गरेमा कानून वमोजिम सुविधा दिने भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षी नगरकार्यपालिकाको बैठकको मिति २०७५।१०।२२ को निर्णय ।

साविकमा कार्यरत रहेको बडा नं. ८ को कागजपत्रहरूमा पेशकी रकम फछौट नगरेको र ९० दिनभन्दा बढी कार्यालयमा अनुपस्थितिको कारण कार्यालयबाट पटक पटक स्पष्टीकरण सोधिएकोमा तपाइबाट कुनै पनि समयमा तोकिएको समयमा जवाफ प्राप्त नभएको कारण संस्कार खबर दैनिकमा समेत मिति २०७५।८।६ मा ३ तीन दिनभित्र प्रमाण सहित उपस्थित हुनको लागि सार्वजनिक सूचना हुँदा समेत तपाइबाट कुनै जानकारी प्राप्त नभएको कारण तपाइलाई सेवाबाट हटाउने भनी नगरकार्यपालिकाको बोर्डको मिति २०७५।१०।२२ को बैठकबाट निर्णय भएको हुँदा उक्त निर्णय अनुसार तपाई अनुपस्थित हुनु भएको मिति देखि लागू हुने गरी सेवाबाट हटाइएको व्यहोरा जानकारी गराइन्छ भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षी नगरकार्यपालिकाको कार्यालयकानिमित्त प्रशासकीय अधिकृतले पुनरावेदकलाई लेखेको मिति २०७५।१०।२३ को सेवाबाट हटाइएको सम्बन्धी पत्र ।

म पुनरावेदक मिति २०५३।१।१९ मा तत्कालिन स्थानीय विकास मन्त्रालय, वारा जिल्ला विकास समितिको कार्यालयबाट अमरपट्टी गा.वि.स. कार्यालय वारामा दरबन्दी रहने गरी प्राविधिक सहायक पद (रा.प.अनं. द्वितीय खरिदार) मा अस्थायी नियुक्ति पाई २०६५ जेष्ठसम्म सेवामा रहेकोमा सो गा.वि.स. कार्यालयको मिति २०६५।२।१० को पत्रानुसार मिति २०६५।१।३१ मा पदपूर्ति समितिको निर्णयानुसार सो गा.वि.स. कार्यालयको कार्यालय सहायक पदमा स्थायी नियुक्तिका लागि सिफारिस भएको हुँदा मिति २०६५।२।५ मा गा.वि.स. बोर्डबाट समर्थन भई स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम २१३क. वमोजिम सोही मितिदेखि लागू हुने गरी सो कार्यालयमा सहायक रा.प.अनं. द्वितीय तह श्रेणी प्रशासन पदमा स्थायी नियुक्ति पाई सेवा गर्दै आएको थिएँ । मैले प्रचलित कानून, नीति, निर्देशन वमोजिम आफ्नो जिम्मेवारीको काम गर्दै आएको अवस्थामा मिति २०७५।१।४ मा पचरौता नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालयबाट मनोगत आधार बनाई, बदनियतपूर्ण ढंगले मलाई लामो समयदेखि बडा समितिमा नवसी बडाको कामहरूमा बाधा भैरहेको भनी बडाको विभिन्न व्यक्तिहरूबाट नगरपालिकामा जनगुनासो आइरहेकोले के कति कारणले कसको आदेशबाट बडा समितिमा अनुपस्थित हुनु भएको हो कारण सहित यो पत्र प्राप्त गरेको मितिले ३ दिनभित्र स्पष्टीकरण पेश गर्नु होला भनी सोधिएकोमा मैले मिति २०७४।१२।१७ देखि २० गतेसम्म घर विदा लिई बडाबाट स्वीकृत समेत गराई बसेको र त्यसपछि बडा कार्यालयमा हाजिर भएको भनी मिति २०७५।१।१२ मा

16/07/23

Handwritten signature

पत्रकारिता विभाग, काठमाडौं
२०७४

स्पष्टीकरण पेश गरेको थिएँ । उक्त घर विदाको सम्बन्धमा वडा नं. ८ का वडा अध्यक्षलाई समेत सोही मितिमा लिखित जानकारी गराएको थिएँ । मैले २०७५ साल अपाढ मसान्त सम्मको तलव भत्ता बुझ्नेको छु, सोको भौचर यसै पुनरावेदन पत्र साथ दाखिला गरेको छु । २०७५ वैशाखदेखि असारसम्म म हाजिर नभएको भन्ने भनाई नै गलत पुष्टी भएको छ किनकि म २०७५ अपाढ मसान्तसम्म हाजिर नभएको भए नगरपालिकाको कार्यालयले मलाई तलव भत्ता उपलब्ध गराउने नै थिएन ।

पचरौता नगरपालिका वेनौली वाराले मलाई जागिरवाट अवकाश दिँदा अत्यन्त जरुरी सूचना भनी स्थानीय पत्रिकामा मेरो नाममा सूचना प्रकाशन गरेको रहेछ, जसमा तपाईं साविकको गा.वि.स. अमरपट्टी हाल पचरौता न.पा. वडा नं. ८ मा कामकाज गर्दाको समयमा बुझाउनु पर्ने कागजपत्र एवं नगदी जिन्सी कागजपत्रहरू छटिएका वडा सचिवलाई वरबुझारथ गर्नको लागि पटक पटक तोकैता गर्दा पनि वरबुझारथ नगर्नु भएको र यस कार्यालयको मिति २०७५।१।४, २०७५।२।९, २०७५।३।२८, २०७५।४।२५ र २०७५।४।३१ को पत्रवाट सो वरबुझारथको लागि तथा कार्यालयमा ९० दिन भन्दा बढी अनुपस्थित हुनु भएको कारण सहित पटक पटक स्पष्टीकरण पेश गर्न पत्राचार गर्दा पनि हालसम्म सो पत्रहरूको कुनै जवाफ एवं स्पष्टीकरण पेश नगर्नु भएको हुँदा सो वरबुझारथ एवं ९० दिन भन्दा बढी अनुपस्थित हुनु भएको कारण सहितको जवाफ पेश गर्ने सम्बन्धी मिति २०७५।४।२५ को पत्र तपाईं स्वयमले मिति २०७६।४।२७ मा बुझेर पनि जवाफ पेश नगर्नु भएको हुँदा के कति कारणले अनुपस्थित हुनु भएको हो सो अनुपस्थित हुनु भएको अवधि सम्बन्धी कारवाहीको लागि स्थानीय स्वायत्त नियमावली, २०५६ को परिच्छेद ३ को नियम २२८ को (च) तथा नियम २२९ को (छ) बमोजिम तपाइलाई कारवाही नगर्नु पर्ने कारण भए यो सूचना प्रकाशित भएको मितिले ३ दिनभित्र प्रमाण पेश गर्न अनुरोध छ भनी विभिन्न महिनाका विभिन्न दिनहरूमा अनुपस्थित रहेको भनी २०७५ साल कार्तिक महिनासम्म जम्मा अनुपस्थित दिन १८६ बनाई स्थानीय पत्रिकामा मेरो नामको सूचना प्रकाशित गरेको तथा पचरौता नगरपालिका नगरकार्यपालिकाको कार्यालय वेनौली वाराले मिति २०७५।१०।२३ मा सेवावाट हटाउने निर्णय गर्दै तपाईं साविकमा कार्यरत रहेको वडा नं. ८ को कागजपत्रहरूमा पेशकी रकम फर्छौट नगरेको र ९० दिन भन्दा बढी कार्यालयमा अनुपस्थितिको कारण तपाइलाई कार्यालयवाट पटक पटक स्पष्टीकरण सोधिएकोमा तपाइवाट कुनै पनि समयमा तोकिएको समयमा जवाफ प्राप्त नभएको कारण संस्कार खबर दैनिकमा समेत मिति २०७५।८।६ मा ३ दिनभित्र प्रमाण सहित उपस्थित हुनको लागि सार्वजनिक सूचना हुँदा तपाईंवाट समेत सो सूचनाको कुनै जानकारी प्राप्त नभएको कारण तपाइलाई सेवावाट हटाइएको नगरकार्यपालिकाको बोर्डको मिति २०७५।१०।२२ को बैठकवाट निर्णय भएको हुँदा उक्त निर्णय अनुसार तपाईं अनुपस्थित हुनु भएको मितिदेखि लागू हुने गरी सेवावाट हटाइएको भन्ने कारवाही गरिएकोमा विपक्षी नगरपालिकाको कार्यालयले मलाई सोको जानकारी एवं पुनरावेदनको म्याद समेत दिएको थिएन ।

म मिति २०७५।४।१ (सन् २०१८-८-१७) देखि गम्भिर विरामी भई उपचारको क्रममा मलाई हेपाटाइटिस वी भएको भन्ने रिपोर्ट प्राप्त भएकोमा ४ महिनासम्म वारा, कलैयामा उपचार गराएँ । हिडडुल गर्न नसक्ने भए पछि त्यहाँवाट भारतस्थित घोडासहनमा रिफर भै मिति २०७५।८।१

Handwritten signature

Handwritten signature

मानवसंसाधन
विभाग, काठमाडौं
२०४४

देखि २०७५।११।३० (सन् २०१८-११-१७ देखि २०१९-३-१४) सम्म अस्पतालमा भर्ना भै उपचार गराई मिति २०७५।१२।३० (सन् २०१९-१२-३०) मा घर फर्की सोही मितिमा विपक्षी नगरकार्यपालिकाको कार्यालयलाई समेत लिखित रूपमा जानकारी गराएको हुँ । तत्पश्चात मेरो आमा वेचनी देवी क्षेत्री मुटुको गंभिर विरामी भै मिति २०७६।१।१० देखि काठमाडौंको वीर अस्पताल देखि भारतका विभिन्न ठाउँमा उपचारार्थ लैजाँदा लैजाँदै आमाको समेत मिति २०७६।५।६ मा स्वर्गारोहण भयो । म नियमित रूपमा औषधि सेवन गर्नुपर्ने अवस्थामा रहेको र आमाको सतगत गर्दा वार्षिकी पुरा गर्न लाग्दा लाग्दै विश्व महामारी कोभिड-१९ को कारणले नेपालभर २०७६।१२।१० देखि २०७७।५।२५ गते सम्म बन्दावन्दी हुन पुगेको कारणबाट विपक्षी नगरपालिकाको कार्यालयमा उपस्थित हुन सकिएन । लगत्तै दशैं चाड पर्वहरूका विदा परेका र विपक्षी नगरपालिकाको कार्यालय बन्द हुन पुग्यो । मेरो जीवनमा परेका अप्ठेरा पिडाहरू उल्लेख गरी सो कार्यालयलाई जानकारी गराउँदै आएको थिएँ । मलाई लागेको प्राणघातक रोग "हेपाटाइटिस बी" सन्धो भै नेगेटिभ रिपोर्ट प्राप्त भए पछि २०७७ साल फागुन १ गते विपक्षी नगरपालिकाको प्रमुख रमेश कुमार यादवलाई सम्पूर्ण जानकारी गराएको छु । जागिरमा नियमित हाजिर हुन्छु भनी मिति २०७७।११।२५ मा कार्यालयमा जाँदा प्रमुखले तपाइलाई हामीले मिति २०७५।१०।२३ मा नै निष्काशन गरिसकेका छौं भनी भन्नु भएकोले मैले विपक्षी नगरपालिकाको कार्यालयबाट म उपर कारवाही गरिएको मिसिलको नक्कल सोही मिति २०७७।११।२५ मा सारी लैँदा सो संलग्न तथ्यहरूको जानकारी हुन आएको छ ।

म मिति २०७५।४।१ भन्दा अगाडि एक दुई पटक विदामा बसे तापनि विदा स्वीकृत गरी बसेको अवस्थामा विपक्षीले हचुवा तवरबाट धेरै दिन गयल भएको देखाएको सरासर गलत र चुटीपूर्ण छ । माथि उल्लेख गरे अनुसार मिति २०७५।४।१ मा अस्वस्थ भई मिति २०७५।८।१ देखि २०७५।११।३० सम्म भारतको घोडासहन अस्पतालमा हेपाटाइटिस बी को उपचार गराई नेपाल फर्किएको अवस्था थियो । सो कुराको जानकारी मैले तत्कालै विपक्षी नगर कार्यपालिकाको कार्यालयलाई समेत लिखित रूपमा गराएको अवस्था हुँदाहुँदै विपक्षीले मलाई उचित सुनुवाईको मौका समेत नदिई प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त विपरित हुने गरी म उपचारार्थ भारतको अस्पतालमा रहेको अवस्थामा जबरजस्ती मलाई पदबाट हटाउन कुनै हालतमा पनि मिल्दैन ।

मलाई स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम २३० बमोजिम सजाय (अर्थात् मलाई जागिरबाट निष्काशन गर्ने विशेष सजाय) दिने अधिकारी सम्बन्धित स्थानीय निकाय हो । मलाई सजाय गर्दा नियम २३१ बमोजिमको कार्यविधि समेत अनुशरण गरिएको छैन । सजाय दिने अधिकारी स्थानीय निकायका प्रमुखबाट मलाई कारवाही गर्नु भन्दा अगाडि कारवाही गर्न लागिएको कारणहरू उल्लेख गरी सूचना दिई सफाई पेश गर्ने मौका दिइएको छैन । सूचनामा म माथि लगाइएको आरोप स्पष्ट रूपले किटान गरी प्रत्येक आरोप कुन कुन कुरा र कारणमा आधारित छ सो समेत खुलाई स्पष्टीकरण माग गरिएको छैन । नियम २३२ बमोजिम सजायको आदेश दिनु भन्दा पहिले सूचना दिएको छैन । मिति २०७५।८।६ मा जारी गरिएको सूचना स्थानीय स्तरको पत्रिका संस्कार खबर दैनिकमा प्रकाशित भएको देखिन्छ । सो पत्रिका राष्ट्रिय स्तरको दैनिक पत्रिका रहे भएको देखिँदैन । मलाई कानून बमोजिम अर्थात् स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६

Handwritten signature

20/05/22

को नियम २३०, २३१, २३२ र २३३ बमोजिमका कानूनी प्रकृयाहरु पुरा नगरी सोही नियमावलीको परिच्छेद-३ को नियम २२८को (च) तथा नियम २२९ को (छ) बमोजिम जागिरबाट अवकाश दिएको मिति २०७५।१०।२२ को निर्णय नियम २२८, २२९ विपरित र वदनियतपूर्ण हुनुका साथै प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त वर्खिलाप रहेको छ।

म राष्ट्रसेवकको रूपमा कार्यालय सहायक पदमा रही गरेको सेवा अवधिभर कहिकतै कुनै पनि प्रकारको विभागीय कारवाही नभई संस्थामा अत्यन्त इमान्दार लगनशील रचनात्मक प्रकृतिको मानिस भनी विभिन्न पुरस्कार तथा प्रशंसावाट सम्मानित भएको र म संस्थाको प्रगतिको खाका बनाउदै संस्थालाई टेवा दिई आईरहेको अवस्थामा विपक्षीहरुवाट अचानक मलाई सेवावाट हटाउने भनी गरिएको गैरकानूनी निर्णय र काम कारवाहीवाट मेरो कानूनी हक तथा नेपालको संविधानको धारा १७(२)(च), १८ र ३३ द्वारा प्रदत्त मौलिक हक समेत हनन हुन गएको छ । यसरी संविधान प्रदत्त मेरो मौलिक हक माथि विपक्षीले वदनियतपूर्ण ढङ्गले आघात पुऱ्याएको हुँदा प्रस्तुत पुनरावेदन पत्र लिई सम्मानित अदालतमा उपस्थित भएको छु ।

अतः माथि उल्लिखित आधार र कारणवाट विपक्षी पचरौता नगरकार्यपालिकाको कार्यालयको बोर्डवाट मलाई सेवावाट हटाउने गरी भएको मिति २०७५।१०।२२ को निर्णय र सो कार्यालयको मिति २०७५।१०।२ को सेवावाट हटाइएको सम्बन्धी पत्राचार समेत वदर गरी मलाई साविक बमोजिमको सेवामा पद बहाल कायम गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदकले यस अदालतमा दायर गरेको पुनरावेदन पत्र ।

यसमा, स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम २३०, २३१, २३२ र २३३ बमोजिमको प्रकृया पूरा नगरी सफाई, स्पष्टीकरण पेश गर्ने मौकासम्म नदिई प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त समेत प्रतिकूल हुने गरी पुनरावेदकलाई सेवावाट हटाउने विभागीय सजायको निर्णय कानून विपरित र वदनियतपूर्ण भएको भन्ने पुनरावेदन जिकिर न्यायको रोहमा विचारणीय देखिँदा विपक्षीलाई आफै वा कानून बमोजिमको प्रतिनिधि मार्फत लिखित प्रतिवाद सहित उपस्थित हुनु भनी प्रशासकीय अदालत नियमावली, २०७७ को नियम ८(३) बमोजिम विपक्षीहरु झिकाई आएपछि वा म्याद नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७८।४।१८ मा यस अदालतवाट भएको आदेश ।

विपक्षीहरुले यस अदालतवाट कानून बमोजिम जारी भएको म्याद बुझी थाग्ग पाउने म्याद समेत गुजारी लिखित प्रतिवाद पेश नगरी वसेको देखिन्छ ।

अदालतको ठहर

नियम बमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी यस इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदकको तर्फवाट उपस्थित हुनु भएका विद्वान अधिवक्ता श्री शालिकराम सापकोटाले पुनरावेदकलाई विभागीय सजाय दिने अधिकारी स्थानीय निकाय/तह भएकोमा निमित्त प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतवाट स्पष्टीकरण सोधिएको र अनधिकृत व्यक्तिले सोधेको स्पष्टीकरणका आधारमा विपक्षी नगरकार्यपालिकाको बोर्ड बैठकवाट विभागीय सजाय दिइएको प्रथम दृष्टिमा कानून विपरित छ । स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम २३१, २३२ समेतले तोकेका वाध्यात्मक

20/05/22

G. K. Sharma

कार्यविधि पूरा नगरी पुनरावेदकलाई विभागीय सजाय दिने निर्णय भएको अवस्था छ । यसरी कानूनले तोकेको प्रकृया अर्थात कानूनको उचितप्रकृया (Due Process of law) अवलम्बन नगरी पुनरावेदकलाई रोजगारीको मौलिक हकबाट नै बञ्चित गर्ने गरी सेवाबाट हटाउने जस्तो उपल्लो हदको सजाय गर्ने गरी गरेको निर्णय कानूनसम्मत र न्यायोचित छैन । साथै, पुनरावेदकलाई सुनुवाईको मौका नै नदिई सजाय दिएको अवस्था पनि छ । यसरी प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त समेत प्रतिकूल हुने गरी सजाय दिइएको छ । त्यसैगरी, सजायको निर्णयमा पर्याप्त आधार र कारण स्पष्ट पारिएको पनि छैन । आधार र कारण उल्लेख नभएको निर्णयमा स्वेच्छाचारिता देखिन्छ भने त्यस्तो निर्णयमा निर्णयकर्ताको बदनियत समेत हुनसक्ने हुँदा निर्णयकर्ताले कानून बमोजिमको पर्याप्त कारण र आधार खुलाई मात्र निष्कर्षमा पुग्नुपर्ने भन्ने प्रशासकीय न्यायको स्थापित मान्यताको रूपमा रहेको पाइन्छ । यसबाट विवादित निर्णय यस्तो मान्यता समेत प्रतिकूल देखिन्छ । फलतः पुनरावेदकलाई Gross Injustice हुन गएको छ । विवादित निर्णय स्वेच्छाचारी भई औचित्यपूर्ण नभएकोले यसबाट संविधान प्रदत्त पुनरावेदकको पेशा तथा रोजगारीको हकमा समेत आघात पर्न गएको हुँदा सो निर्णय कायम रहन सक्दैन । साथै, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले साविकको स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ लाई खारेज गरी सो ऐन अस्तित्वमा नै नरहेको अवस्थामा सो अन्तर्गतको नियमको सान्दर्भिकता नरहने स्पष्ट नै छ । यस अवस्थामा खारेज भएको सो ऐनको अख्तियारी अन्तर्गत जारी भएको स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम २३५ बमोजिम पुनरावेदन गर्ने अवस्था नै नरहेकोले स्थानीय तहको कर्मचारीलाई दिइएको विभागीय सजाय उपरको पुनरावेदन सुन्ने क्षेत्राधिकार रहेको यस अदालतमा प्रस्तुत पुनरावेदन दायर भएको अवस्था हो । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ११९ बमोजिमको नियम बनि नसकेको वर्तमान संक्रमणकालीन अवस्थामा प्रस्तुत पुनरावेदन न्यायको लागि अन्तिम उपायस्वरूप (As a last resort) यस अदालतमा दायर भएको विशिष्ट अवस्थालाई दृष्टिगत गर्नु बाञ्छनीय हुन्छ । अतः सुनुवाईको अवसर समेत नदिई भएको विपक्षी नगरकार्यपालिकाको बैठकको मिति २०७५।१०।२२ को निर्णय गैरकानूनी भएकोले बदर हुनुपर्छ र पुनरावेदकको साविक बमोजिमको सेवामा पर्द बहाल कायम गरिनुपर्छ भन्ने समेत व्यवहाराको बहस जिकिर प्रस्तुत गर्नु भयो ।

मिसिल संलग्न कागजात अध्ययन गरी पुनरावेदकका तर्फका विद्वान कानून व्यवसायीको बहस जिकिर समेतलाई दृष्टिगत गरी निर्णय तर्फ विचार गर्दा, प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदकलाई सेवाबाट हटाउने मिति २०७५।१०।२२ को निर्णय कानूनसम्मत छ वा छैन? बदर हुनुपर्ने हो वा होइन? भन्ने प्रश्नमा यस अदालतले निर्णय दिनुपर्ने देखियो ।

स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम २२९ को उपनियम (१) को खण्ड (छ) बमोजिमको विदा स्वीकृत नगराई लगातार नब्बे दिनसम्म कार्यालयमा अनुपस्थित रहेको भन्ने कसूरमा पुनरावेदकलाई सेवाबाट हटाउने गरी विपक्षी पचरौता नगरकार्यपालिकाको बैठकबाट मिति २०७५।१०।२२ मा भएको निर्णय सो नियमावलीको नियम २३० देखि २३३ सम्मका नियमहरू समेतले तोकेको बाध्यात्मक कार्यविधि पूरा नगरी सुनुवाईको मौका समेत नदिई गरिएको हुनाले कानूनसम्मत नभएकोले सो निर्णय बदर हुनुपर्छ भन्ने मुख्य पुनरावेदन जिकिर रहेको प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल अध्ययन गर्दा, यसमा निर्णय गर्नु पर्ने प्रस्तुत प्रश्नको बारेमा विचार गर्नु अघि प्रस्तुत मुद्दामा यस

G. K. Sharma

Handwritten signature

अदालतको क्षेत्राधिकार आकर्षित हुन पुरा हुनुपर्ने प्रशासकीय अदालत ऐन, २०७६ (यसपछि "ऐन" समेत भनिएको) को दफा ७ बमोजिमका पूर्वशर्तहरू (Conditions Precedent) पूरा भएको छ वा छैन ? भन्ने प्रश्नतर्फ हेर्नुपर्ने देखिन आयो ।

यसमा सर्वप्रथमतः अधिकार क्षेत्र सम्बन्धी अवधारणागत र सैद्धान्तिक पक्षमा केही विवेचना गर्नु सान्दर्भिक हुने देखिन्छ । अधिकार क्षेत्र भन्नाले कुनै व्यक्ति, वस्तु वा कार्य समावेश भएको कुनै विषय (Matter) अर्थात् विवादित विषयमा निर्णय गर्ने अधिकार (Power to decide or determine) भन्ने बुझिन्छ । मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा ६ले मुद्दाको कारवाही र किनारा कानून बमोजिम अधिकारप्राप्त अदालत, न्यायिक निकाय वा अधिकारीबाट मात्र हुन सक्ने भन्ने सिद्धान्तलाई देवानी कार्यविधि कानूनको सामान्य सिद्धान्तको रूपमा मान्यता दिएको तथा दफा १६ र १७ ले क्षेत्राधिकार नभएको अदालतले मुद्दाको शुरू कारवाही वा पुनरावेदनको रोहमा गरेको निर्णय बदर हुने र अदालतले निर्णय गर्दा कुन कानून अन्तर्गत अधिकारक्षेत्र भएको हो भन्ने कुरा फैसलामा खुलाउनुपर्ने भन्ने व्यवस्था गरेको पाइन्छ ।

त्यसैगरी, क्षेत्राधिकार सम्बन्धी विषयमा सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट विभिन्न मुद्दामा यस प्रकार व्याख्या भई सिद्धान्त समेत प्रतिपादन भएको पनि देखिन्छ:-

- के कुन विवादको विषयमा कुन अदालतको क्षेत्राधिकार हुने, शुरू निर्णय उपर पुनरावेदन गर्न पाउने वा नपाउने र गर्न पाउने अवस्था भएमा कुन निकायमा कसरी पुनरावेदन गर्ने भन्ने कुरा पक्षको इच्छा वा अदालतको निर्णयमा निर्भर रहने विषय नभई विधायिकी कानूनद्वारा निर्धारण हुने विधायिकी विवेकको कुरा हो । पुनरावेदन गर्ने अधिकार कानूनी अधिकार भएकोले यसको प्रयोग र पालना कानून बमोजिम मात्र हुने (ने.का.प. २०६८, अङ्क १, नि.नं. ८५३८) ।
- कसैको हक अधिकारमा असर पुग्ने अधिकारीले निज उपर निर्णय गर्दा सो निर्णय गर्ने क्षेत्राधिकार छ, छैन भनी प्रारम्भिक रूपमै विचार पुऱ्याउनु पर्दछ (ने.का.प. २०७४, अङ्क ५, नि.नं. ९८०७); अधिकार क्षेत्रको प्रश्न मुद्दाको विषयवस्तुमा प्रवेश गर्नु भन्दा पहिले नै निर्णयकर्ताले निर्यात गर्नु पर्ने विषय हो (ने.का.प. २०७२, अङ्क ८, नि. नं. ९४५८) ।
- कुनै पनि मुद्दामा अधिकार क्षेत्रको प्रश्न आधारभूत प्रश्न भएको कारणले यसको सम्बन्धमा पक्षले प्रश्न नउठाए पनि जुनसुकै तहमा अदालतले विचार गर्न सक्छ र अधिकार क्षेत्र बाहिरको भएमा मुद्दाको सुनुवाई गर्न इन्कार गर्न सक्छ । यस प्रकारको अधिकार न्यायिक निकायको अवशिष्ट अधिकार हुन जाने (ने.का.प. २०७३, अङ्क ७, नि. नं. ९४४३) ।

यसर्थ, वस्तुतः अधिकार क्षेत्र सम्बन्धमा कानूनमा प्रष्ट व्यवस्था नभई अधिकार क्षेत्र भएको मात्र मिल्ने हुँदैन । कुनै निकाय वा अधिकारीले अधिकार क्षेत्र सम्बन्धी त्रुटी गरी गरेको निर्णय दोषपूर्ण र अमान्य हुन्छ । कानूनले अख्तियार प्रदान नगरेको अवस्थामा पक्षको सहमति, स्वीकृति वा भनाई वा निर्णयकर्ताले पुनरावेदन गर्न जानु भनी सुनाएको आधारमा मात्रै क्षेत्राधिकार प्रारम्भ हुन

Handwritten signature

Handwritten signature

नसक्ने र निर्णयकतल्ले निर्णय गर्ने अधिकार भए वा नभएको कुरामा प्रारम्भिक रूपमा नै विचार गर्नुपर्ने भन्ने न्यायिक विधिशास्त्रको स्थापित मान्यताको रूपमा रहेको पाइन्छ ।

अब, प्रशासकीय अदालत ऐन, २०७६ ले यस अदालतको क्षेत्राधिकारको सम्बन्धमा गरेको व्यवस्था तर्फ हेर्दा, ऐनको दफा ७ मा देहाय बमोजिमको व्यवस्था गरिएको पाइन्छ:-

दफा ७ अदालतको अधिकार क्षेत्र:- (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अदालतलाई देहायका मुद्दा वा विषयमा भएको निर्णय वा अन्तिम आदेश उपर पुनरावेदन सुन्ने अधिकार हुनेछ:-

- (क) प्रचलित कानून बमोजिम कर्मचारीलाई दिइएको विभागीय सजाय,
- (ख) कर्मचारीको बहुवा,
- (ग) कर्मचारीको सरुवा ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कर्मचारीको सेवा शर्त सम्बन्धी कानूनमा कुनै कर्मचारीलाई दिइएको विभागीय सजाय वा बहुवाको सम्बन्धमा कुनै निकाय वा पदाधिकारी समक्ष उजुरी वा पुनरावेदन लाग्ने रहेछ भने त्यस्तो निकाय वा पदाधिकारीले सो विषयमा निर्णय गरेपछि मात्र सो निर्णय उपर यस अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।

ऐनको दफा २(ग) ले स्थानीय तहका कर्मचारी समेतलाई जनाउने गरी कर्मचारीको र दफा २(च) ले पचास प्रतिशत वा सो भन्दा बढी शेयर वा जायजैथामा नेपाल सरकारको स्वामित्व वा नियन्त्रण भएको कम्पनी समेतका संस्थालाई जनाउने गरी सार्वजनिक संस्थाको परिभाषा गरेको देखिन्छ ।

ऐनको दफा ७ लाई दफा २ (ग) र २(च) संगसंगै हेर्दा, व्यक्तिको हक, हितमा असर पर्ने विषयमा कुनै निकाय वा अधिकारीबाट भएको निर्णय वा आदेश उपर पुनरावेदन सुन्ने यस अदालतको क्षेत्राधिकार आकर्षित हुन कम्तीमा पनि देहायका पूर्वशर्तहरू (Conditions precedent) पूरा भएको हुनु पर्ने देखिन्छ:-

(१) त्यस्तो व्यक्ति देहाय बमोजिमको कर्मचारी हुनु पर्ने:-

(क) नेपाल सरकारको निजामती सेवा, नेपाल स्वास्थ्य सेवा वा सङ्घीय संसद सेवाको कर्मचारी,

(ख) देहायको संस्थाको कर्मचारी:-

(१) कम्तीमा पचास प्रतिशत शेयर वा जायजैथामा नेपाल सरकारको स्वामित्व वा नियन्त्रण भएको कम्पनी, बैंक, संस्थान, प्राधिकरण, निगम, प्रतिष्ठान, बोर्ड, केन्द्र, परिषद्,

(२) नियमित रूपमा सरकारी अनुदानप्राप्त विद्यालय,

(३) यस्तै प्रकृतिका अन्य संगठीत संस्था,

(४) सङ्घीय कानून अन्तर्गत गठीत नियमनकारी निकाय, वा

(५) सार्वजनिक संस्था भनी नेपाल सरकारले तोकेको संस्था ।

Handwritten signature

Handwritten signature

- (ग) सामुदायिक विद्यालयको शिक्षक,
(घ) प्रदेश निजामती सेवा, अन्य सरकारी सेवा वा प्रदेश सरकारको पचास प्रतिशत भन्दा बढी स्वामित्व रहेको संस्थाको सेवाको कर्मचारी, वा
(ङ) स्थानीय तहको कर्मचारी ।
- (२) त्यस्तो निर्णय वा आदेश त्यस्तो कर्मचारीको विभागीय सजाय, वहुवा वा सरुवासंग सम्बन्धित हुनुपर्ने,
(३) सम्बन्धित सेवा शर्त कानून अनुसार त्यस्तो सजाय वा वहुवाको सम्बन्धमा कुनै निकाय वा पदाधिकारी समक्ष उजूरी वा पुनरावेदन लाग्ने भए त्यस्तो निकाय वा पदाधिकारीबाट सो विषयमा निर्णय भइसकेको हुनुपर्ने,
(४) त्यस्तो कर्मचारीले सरुवा सम्बन्धमा पुनरावेदन गर्दा सरुवा भएको कार्यालयमा हाजिर भई नियमित रूपमा कामकाज गरेको हुनुपर्ने, र
(५) त्यस्तो पुनरावेदन म्यादभित्रै गरेको हुनुपर्ने ।

नेपालको संविधानको धारा ३०६ को उपधारा (१) को खण्ड (ङ) ले स्थानीय तह भन्नाले यस संविधान बमोजिम स्थापना हुने गाँउपालिका, नगरपालिका र जिल्लासभा समेतलाई सम्झनु पर्छ भनी स्थानीय तहको परिभाषा गरेको देखिन्छ । स्थानीय सरकार सञ्चालनका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको र मिति २०७४।६।२९ देखि लागू भएको स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा २(म) ले पनि स्थानीय तहको परिभाषा सोही अनुरूप गरेको देखिन्छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १२१ ले साविकको स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ लाई सो ऐन बमोजिम भए गरेका कामलाई यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिने वचाउको व्यवस्था सहित खारेज गरेको देखिन्छ । दफा ११९ ले यस ऐनको कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकारले आवश्यक नियम बनाउन सक्ने गरी नियम बनाउने अधिकार प्रत्यायोजन गरेको देखिन्छ । दफा ८५ को उपदफा (३) ले यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका वखत स्थानीय तहमा कार्यरत कर्मचारीहरू सम्बन्धित स्थानीय तहमा स्वतः समायोजन भएको मानिने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । स्थानीय सेवाको गठन तथा कर्मचारीको नियुक्ति र सेवाको शर्त सम्बन्धमा दफा ८६ को उपदफा (१) ले स्थानीय सेवाको गठन, सञ्चालन, व्यवस्थापन, सेवाको शर्त तथा सुविधा सम्बन्धी आधारभूत सिद्धान्त र मापदण्ड सङ्घीय कानून बमोजिम हुने, उपदफा (२) ले उपदफा (१) को अधिनमा रही स्थानीय सेवाको गठन, सञ्चालन, व्यवस्थापन, सेवाको शर्त तथा सुविधा सम्बन्धी अन्य व्यवस्था स्थानीय तहले बनाएको कानून बमोजिम हुने र उपदफा (३) ले स्थानीय सेवाको स्थायी दरवन्दीको पदमा प्रदेश लोक सेवा आयोगले छनोट गरी सिफारिस गरेको उम्मेदवारलाई मात्र नियुक्ति गर्नुपर्ने भन्ने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । तर सो बमोजिमको संघीय कानून हालसम्म बनिसकेको अवस्था देखिँदैन । यस अवस्थामा त्यस्तो संघीय कानूनको अधिनमा रही स्थानीय तहबाट बनाइनु पर्ने स्थानीय सेवाको गठन, शर्त तथा सुविधा सम्बन्धी स्थानीय कानूनको निर्माण कार्य सङ्क्रमणकालीन अवस्थामा नै रहेको भनी बुझ्न सकिन्छ ।

प्रस्तुत ऐनले खारेज गरेको स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ अन्तर्गत बनेको स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को भाग ५ मा स्थानीय निकायका कर्मचारीको पदपूर्ति, नियुक्ति,

Handwritten signature

Handwritten signature

सरुवा, बढुवा, सजाय, विदा लगायतका सेवाको शर्त तथा सुविधा सम्बन्धी विभिन्न व्यवस्थाहरू गरिएको पाइन्छ । यस सन्दर्भमा, साविकको स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ खारेज भैसकेको र खारेज गर्ने ऐन स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११९ बमोजिमको नियम बनि नसकेको अवस्थामा खारेज भएको ऐन अन्तर्गतको नियमावली आकर्षित हुनसक्ने हो वा होइन ? भन्ने प्रश्न स्वभाविक रूपमा नै उत्पन्न हुन जाने देखिन्छ । यस सम्बन्धमा कानूनको व्याख्या सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था हेर्नु पर्ने देखियो ।

नेपाल कानून व्याख्या सम्बन्धी ऐन, २०१० को दफा २४ ले खारेज भएका र पुनः जारी गरिएका ऐन अन्तर्गत निकालिएका आदेश इत्यादि लागू भई रहने बारे देहायको व्यवस्था गरेको देखिन्छ:

यो ऐन लागू भए पछि कुनै नेपाल ऐन केही रूपान्तर भई वा नभई खारेज भयो वा फेरी जारी भयो भन्ने कुनै प्रतिकूल कुरा स्पष्ट रूपले उल्लेख नभएमा खारेज भएका ऐन बमोजिम भएका नियुक्ति, सूचना, आदेश, योजना, नियम, फाराम वा उपनियम फेरि बनेको ऐनका कुरासँग नवाझेसम्म जारी नै रहनेछन् र नयाँ बनेका ऐनमा लेखिए मुताबिक भएका नियुक्ति, सूचना, आदेश, योजना, नियम, फाराम वा उपनियम नियमले नहटाए सम्म नयाँ बनेको ऐन बमोजिम नै बनेको वा निकालिएको सम्झिनेछ ।

यस व्यवस्थाबाट खारेज भएको ऐनको अख्तियारी अन्तर्गत बनेको नियम खारेज गर्ने ऐनका प्रावधानहरूसँग नवाझेसम्म जारी नै रहने भन्ने देखिन्छ । यसर्थ, साविकको स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ अन्तर्गत जारी भएको स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ मा गरिएका स्थानीय निकायका कर्मचारी उपरको विभागीय सजाय समेतका सेवाका शर्तहरू सम्बन्धी व्यवस्थाहरू स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ का व्यवस्थाहरूसँग नवाझेको हदसम्म जारी रहने देखिन्छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा माथि उल्लिखित व्यवस्थाहरू बाहेक स्थानीय तहका कर्मचारी उपरको विभागीय सजाय समेतका सेवाका शर्तहरू सम्बन्धी अन्य कुनै पनि व्यवस्था रहे भएको देखिदैन । सो नियमावली कुनै कानूनी प्रबन्ध (Legal instrument) बाट खारेज भएको अवस्था पनि देखिदैन । साथै, कानूनले कहिल्यै शून्यको अवस्था (Vacuum) को परिकल्पना गर्दैन भन्ने न्यायिक व्याख्याको सर्वमान्य सिद्धान्त भएको कुरा पनि यस सन्दर्भमा उल्लेखनीय छ ।

मिसिल संलग्न गा.वि.स.को कार्यालय अमरपट्टी (वारा) को मिति २०६५।२।१० को पत्रको प्रतिलिपिबाट मिति २०६५।१।३१ मा पदपूर्ति समितिको निर्णयानुसार पुनरावेदक सो कार्यालयको कार्यालय सहायक पदमा स्थायी नियुक्तिका लागि सिफारिस भएकोमा मिति २०६५।२।५ मा गा.वि.स. बोर्डबाट समर्थन भई स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम २१३(क) बमोजिम सोही मिति देखि लागू हुने गरी नेपाल सरकारको नियम बमोजिम तलब भत्ता पाउने गरी सो कार्यालयको सहायक रा.प.अनं. द्वितीय तह श्रेणी प्रशासन पदमा पुनरावेदक स्थायी नियुक्ति भएको देखिन्छ ।

यसरी, माथि विवेचित कानूनी प्रावधानहरू र तथ्यगत अवस्थाबाट विपक्षी पचरौता नगरपालिका नेपालको संविधान बमोजिम स्थापित एउटा स्थानीय तह भएको, पुनरावेदक सो स्थानीय

Handwritten signature

Handwritten signature

संसाधन विभाग
सिद्धेश्वर, काठमाडौं
२०५६

तहको कर्मचारी भएको, प्रस्तुत मुद्दा पुनरावेदकलाई दिइएको सेवाबाट हटाउने विभागीय सजायको निर्णयसंग सम्बन्धित भएको र स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ पुनरावेदकको हकमा वा प्रस्तुत मुद्दामा आकर्षित हुने सेवा शर्त सम्बन्धी कानून हो भन्ने कुरा स्पष्ट हुन आउँछ र यी कुराहरूको बारेमा विवाद रहेको पनि देखिँदैन । यसबाट, प्रस्तुत मुद्दामा यस अदालतको क्षेत्राधिकार आकर्षित हुन पुरा हुनुपर्ने माथि उल्लिखित प्रकरण (१) र (२) बमोजिमका पूर्वशर्तहरू (Condition Precedent) अर्थात् Personal तथा Subject matter सम्बन्धी पूर्वशर्तहरू पुरा भएको देखिन्छ ।

अब, उल्लिखित प्रकरण (३) बमोजिमको ऐनको दफा ७ को उपदफा (२) संग सम्बन्धित पूर्वशर्त (Condition Precedent) पूरा भएको छ वा छैन ? भन्ने प्रश्नतर्फ हेरौं । ऐनको दफा ७ को उपदफा (२) ले गरेको व्यवस्थाले कुनै कर्मचारीलाई दिइएको विभागीय सजायको निर्णय उपर कुनै अधिकारी समक्ष उजुरी वा पुनरावेदन लाग्न सक्ने गरी सम्बन्धित सेवा शर्त सम्बन्धी कानूनले उपचारको व्यवस्था गरेको छ भने सो उपचारको मार्ग प्रयोग गरेपछि मात्र त्यस्तो अधिकारीले गरेको अन्तिम निर्णय उपर यस अदालतमा पुनरावेदन लाग्न सक्ने गरी सो कुरालाई क्षेत्राधिकारको प्रयोगको लागि एउटा अत्यावश्यक पूर्वशर्त (Essential Precondition) को रूपमा तोकेको स्पष्ट देखिन्छ । प्रस्तुत क्षेत्राधिकार सम्बन्धी तथ्य (Jurifact) को निरोपणको लागि सम्बन्धित सेवा शर्त सम्बन्धी कानून अर्थात् स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ मा विभागीय सजाय उपर उजुरी वा पुनरावेदन दिन सकिने बारेमा कुनै व्यवस्था भए वा नभएको के रहेछ सो तर्फ हेरौं । सो नियमावलीको नियम २२७ ले उचित र पर्याप्त कारण भएमा स्थानीय निकायको कर्मचारीलाई सामान्य र विशेष सजाय गर्न सकिने र नियम २२९ को उपनियम (१) ले विभिन्न अवस्थामा त्यस्तो कर्मचारीलाई भविष्यमा स्थानीय निकायको सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवाबाट हटाउने विशेष सजाय दिन सकिने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । पुनरावेदन सुन्ने अधिकारीको बारेमा नियम २३५ ले नियम २२९ बमोजिमको सजाय गरेकोमा चित्त नबुझे कर्मचारीले सजाय पाएको पैँतीस दिनभित्र मन्त्रालयका सचिव समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्ने, त्यस्तो अधिकारीले त्यस्तो सजायलाई सदर, बदर वा अदल बदल गर्न सक्ने र निजले गरेको निर्णय अन्तिम हुने भन्ने समेतको व्यवस्था गरेको देखिन आयो । यसबाट, प्रस्तुत मुद्दासँग सम्बन्धित सेवा शर्त सम्बन्धी कानूनले विदा स्वीकृत नगराई लगातार ९० दिनसम्म कार्यालयमा अनुपस्थित रहेको लगायतका अवस्थामा स्थानीय तहको कुनै कर्मचारीलाई गरिएको सजाय उपर पुनरावेदन सुन्ने Departmental appellate authority को रूपमा सम्बन्धित मन्त्रालयको सचिवलाई तोकेको देखिन्छ ।

यस सन्दर्भमा, अब सो नियमावलीको नियम २३५ मुताविक पुनरावेदकले मन्त्रालयका सचिव समक्ष प्रस्तुत विभागीय सजायको निर्णय उपर पुनरावेदन दिए वा नदिएको र दिएको भए त्यसमा के कस्तो निर्णय भएको रहेछ भन्ने तर्फ हेर्नुपर्ने देखियो । पुनरावेदकले सो विभागीय सजाय उपर मन्त्रालयको सचिव समक्ष पुनरावेदन दिएको भनी पुनरावेदनपत्रमा कुनै कुरा उल्लेख गरेको देखिँदैन । अर्थात् पुनरावेदन पत्र यस बारेमा मौन रहेको अवस्था छ । पुनरावेदकको तर्फबाट बहसको सिलसिलामा खारेज भइसकेको ऐन अन्तर्गतको सो नियमावलीको प्रावधान अनुरूप मन्त्रालयका सचिव समक्ष पुनरावेदन दिने अवस्था र सान्दर्भिकता नरहेको भन्ने अभिप्रायको तर्क इजलास समक्ष प्रस्तुत गरिएको पनि अवस्था छ ।

Handwritten signature

Handwritten signature

यस सन्दर्भमा, प्रस्तुत विवादित विभागीय सजायको निर्णय उपर पुनरावेदकले नियम २३५ मुताविक मन्त्रालयका सचिव समक्ष पुनरावेदन वा उजुरी दिए वा नदिएको, दिएको भए सो सम्बन्धमा के निर्णय भएको हो? भन्ने वारेमा यस अदालतबाट सहीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयसंग जवाफ मागिएकोमा, सो मन्त्रालयको मिति २०७८।९।२९ को मिसिल संलग्न पत्रबाट "पुनरावेदक रमेश कुमार क्षेत्री विपक्षी पचरौता नगरपालिका कार्यालय, वारा समेत भएको मुद्दाको सम्बन्धमा निज पुनरावेदकले स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को नियम २३५ को प्रावधान मुताविक श्रीमान् सचिवज्यू समक्ष निर्णय पुनरावलोकन वा उजुरी दिएको वा सो सम्बन्धमा कुनै निर्णय भएको यस मन्त्रालयको अभिलेखबाट नदेखिएको" भन्ने बेहोराको जवाफ प्राप्त भएको देखिन्छ । यसबाट, पुनरावेदकले आफ्नो सेवा शर्त सम्बन्धी कानूनले व्यवस्था गरेको उपचारको मार्ग उपलब्ध हुँदा हुँदै सो अवलम्बन नगरी सिधै यस अदालतमा प्रवेश गरेको तथ्य स्थापित हुन आउँछ । अर्थात प्रस्तुत मुद्दामा सेवा शर्त सम्बन्धी कानूनले व्यवस्था गरेको विभागीय सजाय उपर मन्त्रालयका सचिव समक्ष पुनरावेदन लाग्ने वैकल्पिक उपचारको मार्ग प्रयोग भइसकेको हुनु पर्नेमा सो नभएको अवस्था यहाँ देखिन आयो ।

यसरी, प्रस्तुत मुद्दामा यस अदालतको क्षेत्राधिकार आकर्षित हुन पुरा हुनुपर्ने माथि उल्लेख भए बमोजिमको प्रशासकीय अदालत ऐन, २०७६ को दफा ७ को उपदफा (२) बमोजिमको अत्यावश्यक पूर्वशर्त पुरा भएको नदेखिँदा प्रस्तुत मुद्दामा क्षेत्राधिकार ग्रहण गरी हेर्न मिल्ने अवस्था देखिन आएन । अतः प्रस्तुत पुनरावेदन पत्र क्षेत्राधिकारको अभावमा खारेज हुने ठहर्छ । सो ठहर्नाले प्रस्तुत मुद्दाको विषयवस्तु (Merits) भित्र प्रवेश गरी निर्णय गर्नु पर्ने देखिएन । यो फैसलाको जानकारी पुनरावेदक र विपक्षीहरुलाई दिई मुद्दाको दायरी लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु ।

Handwritten signature
(डिल्लीराज घिमिरे)
अध्यक्ष

उक्त रायमा सहमत छौं ।
Handwritten signature
(कृष्ण प्रसाद पौडेल)
सदस्य

Handwritten signature
(रीता मैनाली)
सदस्य

इति संबत् २०७८ साल फागुन २ गते रोज २ शुभम्